

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

De vehementibus, qui in laudato caractere versantur. Capvt VI.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

De vehementibus, qui in laudato characte-
re versantur.

CAPVT VI.

Concinnitas
vehementis
shantur.

Vehementia est vigor quidam acerrimus
dicendi. V. hementes autem tales ferme
sunt. Affines videntur grauium maxime
primi generis, nam & mentem habent gene-
roso quasi sciam semine, & in nobilibus de-
sudant argumentis, & sententiarum grauitate
mirifice delectantur: Sed hoc habent præci-
puum, quod commotiores sunt, & verbis
effruescentibus magis volucres. Nec mirum,
nam plurimum habent calidi atque incensi,
suntque natura leonibus perlimites. Non
amant pompam, aut delectas, mollitiemque
sermonis, non lubenter versantur in Pan-
egyricorum floribus, sed toti nati sunt ad pug-
nas; & congressus armorum. Campum au-
tem sibi delegerunt præstantissimum; In eo se
exercent sæpius, sudaat alacris, versantur vti-
lius. Illic ut sempiterni Dei equites ignei lu-
cent in coccois, non purpura, sed Dei amore
flagrantibus: Tunc verbi diuini gladio ac-
cincti, pugnant cominus, eminus, ferunt,
amputant, concidunt, & mirificas in illo
quasi Virtutis amphiteatro referunt victo-
rias.

Primum videas eos aliquando in dicendi
principijs exallescere, dum se parant, & vires
colligunt, & animos exstimulant, mox ubi ef-
ferbuere, tum vultus ardet, tum ignescunt o-
culi, tum vibrant manus, tum rigent etiam
plerique capilli, ut furentibus apris seræ, tum
vox tonat, tum quot motus corporis, tot tela
sunt.

Fulmina
vehementis
vium oratio
viam.

Atque ut halitus velox, & inflammatus
in frigida nube fertur, volitat, luctatur, mox
eam, qua parte subtilior est, diffringit, & vasto
impetu labitur in terras: sic in eorum oratione
videntur aliquando verba, & sententiæ trudi,
collidere lentimque inardescere. Vident
omnes arcum intentum, quid feriat expe-
ctant, mox in festo turbine erumpunt sagittæ,
vel potius fulmina, & in quodcumque viti-
um exagitandum se coniecerint, huic ceruicæ
ehidunt, inde trepidant, queis frigida mens est
orimibus, & paleat, & conueniat, tan-

quam ad fulgura: sæpe etiam aliquos ad hanc
orationis vehementiam, cum amplius ferre non
possent, tanquam sagittis confixos ingemuisse;
Alios dolore, quem ex flagitijs conceperant,
eodem temporis vestigio exanimatos patet
marant historiarum.

Hanc vim tantam, & tam acrem non Mar-
tis rutilus fulgor, sed Dei mouentis spiritus
accendit, famulatur autem natura acris, & ve-
lox, & vilius, qui plus habeat horrois,
quam suauitatis, & vox plena, & firma latera,
& micantes oculi, & totum actionis pon-
dus, congruunt etiam verba velocius vibra-
ta, sententiæ fortes, generosæ, vellicantes,
figuræ non molles, & delicatæ, sed asperæ,
& treces, ut sunt exclamationes, imprecations,
ex-
ecrationes, comminationes, & cetera id ge-
nus.

Ex multis exemplis deligam vnum, & alte-
rum ex D. Cypriano. Primum est quo crimen
Apostatarum, qui idolis immolarant, insecta-
tur his verbis.

Exciderunt quibusdam pro nefas, omnia,
& de memoria recesserunt. Non expectauerunt
saltem, ut interrogati negarent, ut thus accen-
derent apprehensi. Ante aciem multi victi,
sine congressione prostrati; nec hoc sibi reli-
querunt, ut sacrificare idolis viderentur inui-
ti. Vitro ad forum curere ad mortem sponte
properare; quasi hoc olim cuperent, quasi
amplecterentur occasionem datam, quam tem-
per optassent. Quid illi, qui a magistratibus
vespera vigente dilati sunt? quod ne eorum
differrentur interitus, etiam rogauerunt? quam
vim potest talis obrendere, qua crimen suum
purget; cum vim magis ipse fecerit, ut periret?

Ex D. Cypri-
ano lapsit.

Gravis o-
ratio.

Nonne quando ad capitolium sponte ven-
tum est, quanto vitro ad obsequium diri fa-
cinoris accessum est, habuit gressus, caligauit
alpeius, tremuerunt viscera, brachia concidi-
derunt? Nonne sensus obstupuit, lingua hæsit,
sermo defecit? stare illic potuit Dei seruus,
& loqui, & renunciare Christo, qui iam Dia-
bolo renunciarat, & saculo? Nonne cara illa,
quo moriturus accessit, rogus illi fuit?

Hec inflans
et vibrata.

Simons
plena maie-
statis.

Nonne Diaboli altare, quod foetore tetro
fumare, ac redolere conspexerat, velut fun-
nus, & bustum vitæ suæ horrere, ac fugere
debebat? Quid hostiam tecum miser, quid vi-
ctimam supplicaturus imponis? ipse ad aras
hostia, victima ipse venisti, immolasti illic sa-
lutem tuam, spem tuam, fidem tuam, tuæ fidei
illis ignibus concremasti. Ac multis pro-

Ecce a gnos

Sensus egre-
gij, & ubo-
res.
 3. Cypriani.
 prius interitus ſatis non fuit : hortamentis
 mutuis in exitum ſuum populus impul-
 ſus eſt: raris inuicem letali poculo propinata
 eſt. Ac ne quid deſſet ad criminis cumulum,
 infantes quoque parentum manibus vel impo-
 ſiti, vel attriti, amiferunt paruuli, quod in pri-
 mo ſtatim natiuitatis exordio fuerant conſe-
 cuti

Nonne illi cum iudicij dies venerit, dicent:
 Nos nihil fecimus, nec derelicto cibo, & pocu-
 lo, Domini ad profana contagia ſponte prope-
 rauimus: perdidit nos aliena perfidia, parentes
 ſenſimus patricidas. Illi nobis Eccleſiam ma-
 trem Deum negauerunt, vt dum paruuli, & im-
 prouidi, & tanti facinoris ignari, per alios ad
 conſortium criminum iungimur, aliena frau-
 de ceperemur? Nec eſt proſ dolor iuſta aliqua
 & grauis cauſa, quæ tantum facinus exculet:
 relinquenda erat patria, & patrimonij facien-
 da iactura Cui enim naſcenti, atque morienti
 non relinquenda quandoque patria, & patri-
 monij ui facienda iactura eſt: vt Chriſtus non
 relinquatur, ſalutis ac ſedis æternæ iactura ti-
 meatur.

Numne ſi benè conſideretur hæc oratio, to-
 ta eſt adamantina? Numne *perrumpere amat*
ſaxa potentius icu fulminis?

Primum quàm grauiter criminis turpitu-
 dinem exponit, & auget ab adiunctis, im-
 putæ operis celeritate. *Exciderunt quibusdam,*
Proh neſtis omnia, & illud, Ante aciem vidit,
ſiue congreſſione proſtrati, præludit fulmini mox
etumpit, numme labauit graſſus, caligauit aſpe-
ctus, tremuerunt viſcera, brachia conciderunt,
&c Deinde, Ipſe ad aras hoſtia, victima ipſe
ueniſti, immolaſti illie ſalutem tuam, &c Po-
 ſtremo quam aptè facta illa ſermoeinatio par-
 tuulorum apud Dei tribunal lamentantium, ſi-
 bi parentes fuiſſe patricidas, & tenerorū iugu-
 lo nihil commeritorum, feralem ſicam im-
 preſſiſſe.

Alterum exemplum eſt in libro de diſci-
 plina, & habitu Virginum, vbi luxum veſti-
 um, & fucum mulierum carpit non molli
 brachio.

Quis non id excretur, & fugiat, quod alij
 fuerit exitio? Quis id appetat, & aſſumat, quod
 ad necem alterius pro gladio fuerit, & telo? Si
 hauſto poculo moretur, qui biberat, venenū
 ſcires eſſe, quod ille potauit. Si accepto cibo,
 qui acceperat interiret, ſcires eſſe letale quod
 acceptum potuit occidere, nec ederes inde, nec
 biberes, vnde interiiſſe alios autè conſpiceres.

Nunc quanta ignorantia veri eſt, animi
 quanta dementia, id velle, quod & nocuerit ſe-
 per, & noceat: & putare quod inde ipſe non
 pereas, vnde alios periſſe cognoſcas? Neque e-
 nim Deus coccineas aut purpureas oues fecit,
 aut herbarum ſuccis, & conchilijs tingere, &
 colorare lanas docuit. Nec diſtinctis auro la-
 pillis, & margaritis, contexta ſerie, & nume-
 roſa compage digeſtiſt, monilia inſtituit, qui-
 bus ceruicem, quam fecit, abſconderes, vt ope-
 riatur illud quod Deus in homine formauit,
 & conſpiciatur id deſuper quod Diabolus ad-
 inuenit. An vulnera inferri auribus Deus
 voluit, quibus innocens adhuc infantia, & ma-
 li ſæcularis ignara crucietur, vt poſtea de auri-
 um cicatricibus, & cauernis pretioſa grana, de-
 pendeant graua, & ſi nō ſuo pondere, mercū
 quantitate: quæ omnia peccatores & apoſtata
 Angeli ſuis artibus prodiderunt, quando ad
 terrena contagia deuoluti, à cœleſti vigore re-
 ceſſerunt.

Illi & oculos circumducto nigrore fuca-
 re, & genas mendacio ruboris inſuſcitate, & mu-
 tare adulterinis coloribus etiam, & expugna-
 re omnem oris, & capitis veritatem corrupte-
 læ ſuæ impugnatione docuerunt. Et quidem
 iſto in loco pro timore, quem nobis fides ſug-
 gerit, pro dilectione quam fraternitas exigit,
 non virgines tantum aut viduas, ſed & nuptas
 putæ, & omnes omnino ſœminas admonen-
 das, quod opus Dei, & factura eius, & plallica
 adulterari nullo modo debeat, adhibito ſtauo
 colore, vel nigro puluere, vel rubore, aut quoli-
 bet denique lineamen a natiuo corruptum
 medicamine. Dicit Deus, *faciamus hominem*
ad imaginem & ſimilitudinem noſtram; & au-
 det quiſquæ mutare, & inuicere, quod Deus
 fecit?

Manus Deo inferunt, quando id quod ille
 formauit reformare, & tranſfigurare conten-
 dunt, neſcientes quia opus Dei eſt omne, quod
 naſcitur, Diaboli quodcumque mutatur. Si
 quis pingendi artifex vultum alicuius, & ſpe-
 cieni, & corporis qualitatem ænulo colore ſi-
 gnaflet, & ſignato iam, conſummatoque ſi-
 mulachro, manus alius inferret, vt iam forma-
 ta, iam picta quaſi peritior reformaret, grauis
 prioris artificis iniuria, & iſta indignatio vi-
 deretur. Tu te exiſtimas impune iaturam tam
 improbæ temeritatis audaciam, Dei artificis
 offeſam?

Vt enim impudica circa homines, & inec-
 ſta fucis lenocinantibus non ſis, corruptis, vi-
 ala.

Sermocina-
tiō paruulo-
rum appoſi-
te facta à
B. Cypria-
no.

Ex D. Cy-
priano de
diſci. & ha-
bitu virgi-
num.

Cypriani
hæc oratio
non eſt ſa-
ſa mallo,
ſed anima
ta.

Inaurium
luxu caſi-
gatur.

Fucus egre-
gie repre-
henditur.

Gravis &
vehemens
oratio.

A ſimili.

statisque quæ Dei sunt, peior adultera decine-
ris. Quod ornari te putas, quod putas, impu-
gnatio est ista diuini operis, prauaricatio est
veritatis. Monentis Apolloli vox est, expurga-
te vetus fermentum, ut sitis noua conuersio, si-
cut estis azymi, nam & pascha nostrum immo-
latus est Christus: itaque festa celebremus, no in
fermento veteri, neq; in fermento malitia, & au-
quisia, sed in azymis sinceritatis, & veritatis.

Num sinceritas persequatur, & veritas, quã-
do quæ sinecra sunt polluantur colorum a-
dulterijs, & medicaminum fucis in mendaci-
um vera mutantur? Dominus tuus dicit: non
potes facere ea, i lum unum n'bum, aut nigrum:
& tu ad vincendam Domini tui vocem vis te
esse potiorum.

Animad-
uerie gene-
ris mensis
autimoniam.

Audaci conatu, & sacrilego contemptu
crines tuos inficis, malo præfugio futurorum,
capillos iam tibi flammeos auspicias, & pec-
cas pro nefas, capite, id est corporis parte me-
liore, & cum scriptum sit de Domino: Caput
autem eius, & capilli erant albi velut lana, aut
nix, uti exeratris canitiem delectaris alborem,
qui sit ad Domini caput similis. Non
metuis oro quæ talis es nec cum resurrectio-
nis dies venerit artifex tuus te non recognos-
cat & ad sua prænia, & promissa venientem
re noueat & excludat. Ineteps vigore censo-
ris, & iudicis dicit: opus hoc meum non est,
nec imago hæc nostra est, cutem falso medi-
eamine poluisti, crimen adultero colore mu-
tasti, expugnata est mendacio facies, figura cor-
rupta est, vultus alienus est, Deum videre non
poteris, quando oculi tui non sunt quos Deus
fecit sed quos Diabolus infecit. Illum tu secta-
ta es, rutilos atque depictos oculos serpentis
imitata es de inimico tuo coarpta, cum illo
pariter & arsura.

Quam grauis, & pugna in initio est hæc o-
ratio. Quis non id exeret, & fugiat quod
alij fuerit exitio: Sed quidem apertis liminibus
euincit. Deinde hoc præclare infertur: Neque
animus Deus coccineus, aut purpureus o es se ut,
quod manifeste expressum est ex Tertulliano.
Magna autem ars in eo est quod in describen-
do hoc muliebri fuce non molioribus vitur
orationis ei acinnullis, ne vim & impressionem
argumentorum delicatæ dictionis aucupijs
infringat. Tandem fulminat hæc oratio. Di-
ei Deus, faciam s' hominem ad similitudine &
imaginem nostram, & audet qui quam mu-
ta o, & inuortere quod Deus fecit? Manus Deo
inferunt, qui id quod ille formauit reformare,

Et transfigurare contendunt. Ad summum illud
quod in extrema posuit ingeniosæ etiam ve-
hementiæ. Malo præfugio futurorum capillos ut
tibi flammeos auspicias.

De lentis, & deformibus quæ vehementia
aduersantur.

CAPVT VII.

Hæc virtuti duo aduersantur vitia, vana
est in defectu, alterum in excessu, lentitu-
do deficit, excedit insana deformitas. Est
igitur lentitudo languor orationis vbi incita-
ta esse debeat, lentus autem talis est qui siue ita
constitutus est a natura, siue ætatis ingrauescē-
tis vitio, refringi sibi stimulos ingenij, ardō-
remque restingui sentit. Itaque tarde res con-
cipit, parum explicite distinguit, minus etiam
feliciter inuenit: Tum subsistit, & in continu-
atione verborum adheret, & multa sæpe
atque amputata loquitur, nec dicendo multo
magis se commouet quam si marmorea esset
statua, nec vultus vllam habet varietatem,
nec micantium oculorum loquentes illece-
bras, nec flexus corporis, nec manus concia-
nam moderationem, quo fit vt ad dicendum
maxime infelix sit, & ineptus. Longè differt a
lenta, sedata illa, & mitis oratio, quæ personas
graues, vt Principes, senes, doctores, superiores
ad summum decet, qui non solent esse com-
motiores in dicendo, nisi argumenti nouitas
aliud postulet, sed ex tranquilla quadam men-
te ponderosam, ac veluti in οὐρανῶν ταραντιν-
ομῶν fundunt orationem. *Vide Senec. epist. 40.*

Contrarij sunt istis omnino illi, quos Di-
uus Augustinus in doctrina Christiana vocat,
vastos, & deformes. Sunt autem ferme valen-
tissimis viribus præditi, lateribus firmis, vo-
ce grandi & messoria, sed parum luani, vt quæ
instar plaustris male delibuti strideat. In quã-
cumque partem se coniecerint sunt motus
impotentissimi, nam spumant, & sudant, &
mugiunt, & tum frontem feriunt, tum pul-
pitum, & omnia corporis membra videantur
velle diuellere, atque in astantes spargere, ra-
piuntur autem ab impotenti equo & plane in-
domito, nec iam sunt sui compotes. Et quia pa-
rum habent sæpe doctrinæ, aut palæstræ, dicunt
Ecccc ; ora-